

Latvijas Nacionālās bibliotēkas pastāvīgā ekspozīcija "Grāmata Latvijā" iepazīstina ar Latvijas grāmatniecības vēsturē nozīmīgām tēmām. Aicinām iepazīties ar dažām no tām.

Ja rodas jautājumi vai komentāri, raksti gramata.latvija@lnb.lv!

Atbildi uz jautājumiem, kā esi vienojies ar skolotāju – raksti citā dokumentā vai kā komentārus pdf failā, vai arī atbildi mutiski.

Jaunlatviešu stāsti. Grāmata un nācija

19. gadsimtā Eiropā veidojās nācijas un to identitātes. Iedvesmojoties no 18. gadsimta vācu apgaismības ideāliem, arī Tērbatas un Pēterburgas augstskolās izglītību guvušie latvieši vienojošo un unikālo sāka saskatīt nacionālajā piederībā. Pašapziņu veicināja arī dzimtbūšanas atcelšana un citas administratīvas reformas Krievijas Impērijā, kuras sastāvdaļa tolaik bija šodienas Latvijas teritorija.

Grāmatas un prese kļuva par nozīmīgu nācijas veidošanās procesa daļu, jo iespiests vārds kā medijs ļāva aizsniegt tūkstošiem lasītāju – tas vienoja līdzīgi domājošos un palīdzēja cīnīties ar oponentiem. 19. gadsimta 60./70. gados nošķīrās divas grāmatizdevēju un autoru strāvas – vācbaltiešu un latviešu.

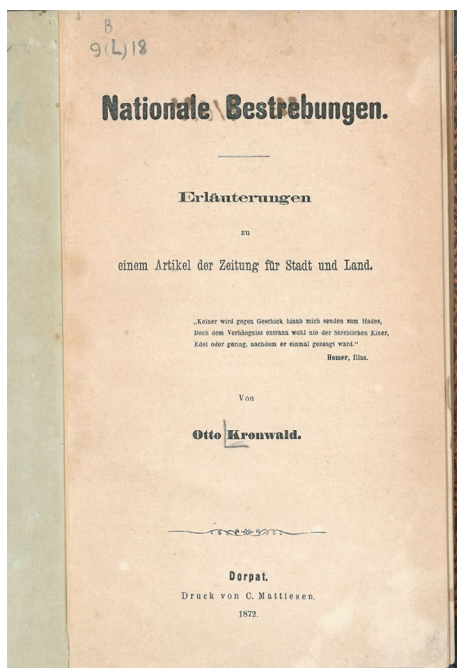
Atbildi uz jautājumiem,
izmantojot izpētes materiālus un savu pieredzi!

1. Kas, tavuprāt, mūsdienās ir izglītots latvietis? (1)

2. Izlasi informāciju (izpētes materiāls Nr. 1).

Pievērs uzmanību, kādā valodā ir grāmata un kur tā izdota.
Kā tu domā – kāpēc? (2)

izpētes materiāls Nr. 1

Autors
Atis Kronvalds (1837–1875),
pedagogs, valodnieks un publicists

Grāmatas nosaukums
Nationale Bestrebungen
Tautiskie centieni

Izdošanas ziņas
Tērbata [Tartu, Igaunija]: K. G. Matīsens, 1872

Valoda
Vācu

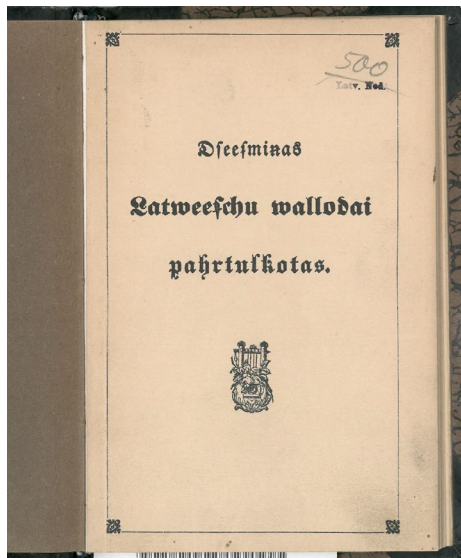
Par grāmatu
Politiskā sacerējuma autors asi polemizē ar idejiskajiem pretiniekiem no vācbaltiešu sabiedrības, uzsverot, ka izglītots latvietis nav neiespējamība un izglītotam latvietim tūdaļ nav jāklūst par vācieti. Grāmata iekļāvās nosprieģotajās politiskajās diskusijās starp jaunlatviešiem un vācbaltiešu eliti.

Grāmatas tulkojums latviski 1935. gada izdevumā

3. Dažkārt cilvēki apgalvo, ka latviski nevar izteikties tik precīzi kā angļu valodā vai arī – mūsu valoda nav tik bagātīga kā krievu valoda. Izsaki savu viedokli un pamato to! (2)

4. Izlasi informāciju (izpētes materiāls Nr. 2) par nākamo grāmatu un aplūko tās digitālo versiju pievienotajās saitēs. Izvēlies vienu Jura Alunāna tekstu, kurš tev šķiet aktuāls arī šodien, pamato izvēli. (2)

izpētes materiāls Nr. 2

Autors

Juris Alunāns (1832–1864), dzejnieks, valodnieks, publicists, sabiedriskais darbinieks

Grāmatas nosaukums

Dziesmiņas Latveeschu wallodai pahrtulkotas
Dziesmiņas latviešu valodai pārtulkotas

Iespiedējs

Heinrihs Lākmanis (1802–1891), Rēveles un Tērbatas iespiedējs

Izdošanas vieta un gads

Tērbata [Tartu, Igaunija], 1856.

Valoda

Latviešu un vācu

Par grāmatu

Grāmata, kas tiek uzskatīta par latviešu nacionālās literatūras sākumu. Autors to izdeva par saviem līdzekļiem un ziedojumiem aptuveni 500 eksemplāru lielā metienā. Ar cittautu dzejas paraugu tulkojumiem autors vēlējās pierādīt, ka latviešu valodā ir iespējams izteikt visu to pašu, ko Eiropas lielajās valodās.

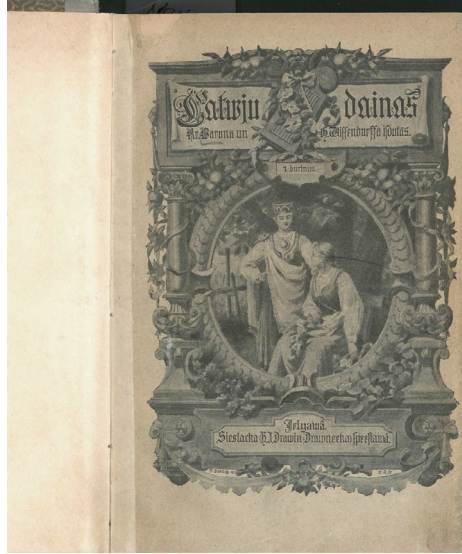
[Grāmatas pirmizdevums vecajā drukā](#)

[Papildinformācija par grāmatu](#)

[Teksts mūsdienu drukā](#)

5. Iepazīsties ar trešo grāmatu (izpētes materiāls Nr. 3). Uzraksti, vai un kāda nozīme tautasdziesmām ir tavā dzīvē. Ja atceries kādu dainu no galvas, uzraksti to! Ja neatceries, atrodi piedāvātajā saitē vienu tautasdziesmu, kas, tavuprāt, nav zaudējusi savu aktualitāti mūsdienās. (2)

izpētes materiāls Nr. 3

Sastādītājs un redaktors
Krišjānis Barons (1835–1923), folklorists,
rakstnieks un publicists Henrijs Visendorfs
(dzimis Indriķis Čiparts, 1861–1916), tirgotājs,
grāmatu izdevējs un žurnālists

Nosaukums
Latvju dainas
Latvju dainas
1. sējums

Izdošanas ziņas
Jelgava: Jēkabs Dravnieks, 1894

Valoda
Latviešu

Par grāmatu
Nācijas identitātes veidošanā būtiski bija savā unikālā,
no citām nācijām atšķirīga garīguma meklējumi.
Par tā pamatu kļuva latviešu tautasdziesmas jeb
dainas, bet to vākšana, sistematizēšana un izdošana
līdzās dziesmu svētkiem latviešu nācijai bija viena no
pirmajām kolektīvajām kultūras pieredzēm. Krišjānis
Barons sistematizēja no visiem novadiem iesūtīto
tautasdziesmu tekstu nepārskatāmo daudzumu,
izveidojot savu kārtojuma sistēmu un ieviešot dziesmu
cera principu – vienu četrpēdī izraudzījās par galveno
un ap to grupēja nedaudz atšķirīgos variantus.
Izdevums "Latvju dainas" iznāca sešos sējumos
(astoņās grāmatās) laika posmā no 1894. līdz 1915.
gadam. Paradoksālā kārtā dainu vākšana un izdošana
grāmatās aizsākās tad, kad mutvārdu folkloras
sadzīviski praktiskā nozīme mazinājās. No dzīvas
mutvārdu tradīcijas pārtapušas iespīestā tekstā, dainas
iemantoja simbolisku "tautas garamantu" nozīmi.

Grāmatas pirmizdevums vecajā drukā

Tautasdziesmas, izmantojot dažādus
atslēgas vārdus, var atrast [šeit](#)

**6. Iepazīstoties ar 4. izpētes materiālu un meklējot citos avotos,
pieraksti vēl divus tekstus, kuri bijuši nozīmīgi nācijas
veidošanās procesā. Pamato to nozīmīgumu. (4)**

izpētes materiāls Nr. 4

Vēstures lūzumpunkti

Politika/sociālais	Grāmata
Ap/c. 1850 – jaunlatviešu kustības sākums Tērbatas Universitātē.	1856 – Tērbatā izdeva jaunlatvieša Jura Alunāna (1832–1864) tulkotās dzejas krājumu "Dziesmiņas", kas tiek uzskatīts par latviešu nacionālās literatūras aizsākumu.
1854 – Tērbatas Universitātes tautsaimniecības students Krišjānis Valdemārs pie savas istabas durvīm piestiprināja vizītkarti, kurā nosauca sevi par latvieti.	1856 – sāka iznākt laikraksts "Mājas Viesis" – pirmā avīze, kuras redaktors bija latvietis.

Politika/sociālais	Grāmata
	1862–1865 – izdeva "Pēterburgas Avīzes" – laikrakstu, kurš izplatīja jaunlatviešu idejas.
1868 – nodibināta Rīgas Latviešu biedrība.	1867 – Rīgā, Jelgavā un Liepājā sāka darboties pirmie latviešu grāmatizdevēji.
1873 – Rīgā notika Pirmie vispārīgie latviešu dziedāšanas svētki, kuri aizsāka latviešu dziesmusvētku tradīciju, kas pastāv arī mūsdienās.	1886 – nodibināta Rīgas Latviešu biedrības Derīgo grāmatu nodaļa, kas būtiski veicināja latviešu grāmatu izdošanu.
1878 – sākās mērķtiecīga latviešu tautasdziesmu jeb dainu vākšana, kas vainagojās ar "Latvju dainu" izdošanu.	1888 – klajā nāca Andreja Pumpura (1841–1902) nacionālais eposs "Lāčplēsis".

**7. Kurš no jaunlatviešu tekstiem, tavuprāt, ir visnozīmīgākais?
Pamato savu viedokli! (2)**